

การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาสู่ความสำเร็จของ องค์การยุคใหม่

ทิพย์วรรณ สุพิเพชร

หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

The Environment Management of Phrapariyattidhamma Schools, General Education Division for the Success of Modern Organization

Thippawan Supipetch

Doctor of Education Program in Buddhist Educational Administration, Faculty of Education,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Article Info

Vol. 2 No. 3 (Sep-Dec 2022)

Academic Article

Article History:

Received 12 Sep 2022;

Revised 19 Oct 2022;

Accepted 20 Oct 2022

คำสำคัญ:

การบริหารจัดการสภาพแวดล้อม;
โรงเรียนพระปริยัติธรรม;
องค์การยุคใหม่

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยฝ่ายบริหารต้องมีการจัดการเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การกำหนดกลยุทธ์ด้านกลไกการจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา โดยใช้วงจรคุณภาพเดมมิงเป็นแนวคิดและแนวทางการปฏิบัติ เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาทั้งภายในและภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพมี 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ และการแก้ไขปรับปรุง ขั้นที่ 2 การกำหนดกลยุทธ์ด้านใช้หลักสัปปายะ ทำให้เกิดการบริหารภูมิทัศน์พื้นที่สีเขียว อาคารสถานที่สวยงาม สภาพแวดล้อมให้มีสุขอนามัย และวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย ขั้นที่ 3 การกำหนดกลยุทธ์ด้านปัจจัยแวดล้อมในการบริหารสถานศึกษา โดยนำปัจจัยแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านโครงสร้างของสถานศึกษา เป็นการบริหารจัดการตามสายงานบังคับบัญชา มีการกำหนดรูปแบบและกิจกรรมตามพันธกิจ 2) ด้านการบริหารจัดการ เป็นการบริหารจัดการสิ่งต่าง ๆ ภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ การวางแผน การพัฒนางาน การบังคับบัญชา และความสัมพันธ์ของบุคคลในองค์กร เพื่อให้การปฏิบัติงานได้สำเร็จด้วยความร่วมมือร่วมใจของบุคลากร 3) ด้านสังคมและวัฒนธรรม เป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ซึ่งถือเป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น ลักษณะความเป็นอยู่ของบุคลากร ความแตกต่างของบุคลากร รวมถึงความสามัคคีของบุคลากร ถ้าหากบุคลากรทุกคนในองค์กรมีความสามัคคีปรองดองกัน การกำหนดนโยบายต่าง ๆ ย่อมมีความสำเร็จและเป็นไปได้โดยง่าย องค์ความรู้ใหม่ คือ หลักการบริหารจัดการในสถานศึกษาเพื่อทำให้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมลดน้อยลง เพิ่มคุณภาพการเรียนรู้ ควบคู่ไปกับการดูแลสุขภาพอนามัยของพระภิกษุสงฆ์และสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม เป็นการบูรณาการของกลไกการจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาหลักสัปปายะและปัจจัยแวดล้อมในการบริหารสถานศึกษาร่วมกัน

Corresponding Author,

E-mail: wanhip1970

@gmail.com

Keywords:

Environment Management;
Phrapariyattidhamma School;
Modern Organization

Abstract

This article aims to propose the environment management of Phrapariyattidhamma Schools which the management must have a strategy to achieve results. It consists of 3 steps: the first step is determination of the strategy for environmental management mechanisms in educational institutions by using a concept and practice of Deming Cycle (PDCA). In order to develop an effective environmental management model in both internal and external educational institutions, there are four steps: planning, doing, checking, and acting. The second step is to formulate a strategy for using the Sappāya principle, resulting in green landscape management, beautiful building, healthy environment, and modern teaching materials. The third step is determination of the strategy by using both internal and external factors, namely 1) the structure of the educational institution. It is management according to the line of command, and format and activity according to mission. 2) The management system is the systematic management of things within the educational institution, planning, job development, commanding, and the relationship of individuals in the organization in order for success with the cooperation of personnel. 3) The social-cultural is a factor that helps to promote and support the management of the environment in the school. This is considered a factor that affects the environment in the school both directly and indirectly, namely the living characteristics of personnel, personnel differences, and unity of personnel. If all personals in the organization have unity and harmony, it is easy to set up policies to be successful and feasible. The body of knowledge indicates that is the principles of management in educational institutions to reduce problems related to the environment, increase in the quality of learning, along with the health care of monks and novices in Phrapariyattidhamma Schools. It is the integration of environmental management mechanisms in educational institutions, principles of Sappāya, and environmental factors in school administration together.

บทนำ

ปัจจุบันคณะกรรมการการศึกษาของสงฆ์และสภามหาวิทยาลัยสงฆ์ได้ดำเนินการจัดการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรให้ได้ศึกษาวิชาการทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ การศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นหลัก โดยป้องกันมิให้มีการเปลี่ยนแปลงพระธรรมวินัยให้ผิดไปจากบาลีในพระไตรปิฎก ซึ่งมีทั้งหมด 4 หลักสูตร คือ หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา และหลักสูตรปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง (สุภาพร มากแจ้ง และสมปอง มากแจ้ง, 2542)

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเป็นสถานศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรเพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านสติปัญญา มีความรู้ความเข้าใจในข้อเท็จจริงและมีทัศนคติที่ดีต่อสรรพสิ่งทั้งหลายได้อย่างถูกต้อง รวมถึงมีการปฏิบัติและการบริหารจัดการต่อสิ่งแวดล้อมทั้งหลายตามที่ควรจะเป็น เพื่อให้เกิดคุณประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น เพราะการมีชีวิตอยู่อย่างสำเร็จผลดีที่สุด จิตใจที่เป็นอิสระ สุขภาพจิตที่สมบูรณ์และเป็นประโยชน์ต่อสังคมและผู้อื่น กล่าวคือ สามารถช่วยสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์สุขแก่คนทั้งหลาย

การจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนแก่พระภิกษุสามเณรเฉพาะในระดับชั้นมัธยมศึกษา ซึ่งแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1-3 และระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 จัดเป็นโรงเรียนในระบบเช่นเดียวกับรูปแบบโรงเรียนของรัฐและเอกชนทั่วไป โดยใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งกำหนดกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ ประกอบด้วยกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ (กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2558: 14)

โดยมีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ใช้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนตามเป้าหมายเฉพาะของสถานศึกษา ได้แก่ หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม คือ วิชาพุทธประวัติและธรรมวินัย วิชาศาสนปฏิบัติและวิชาภาษาบาลี เป็นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานอีกด้วย ในการดำเนินการดังกล่าวสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ร่วมกับสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (สทศ.) จัดให้มีการสอบวัดผลทางการศึกษาระดับชาติด้านพระพุทธศาสนา โดยเรียกชื่อย่อว่า B-NET (Buddhism National Educational Test) ให้แก่โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จึงทำให้โรงเรียนมีอัตลักษณ์มีวัตถุประสงค์พิเศษในการจัดการศึกษา กล่าวคือ เป็นโรงเรียนเฉพาะทางด้านพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นการสร้างศาสนทายาทที่ดีเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา (สำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา, 2554: 32)

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา โดยรวมประสบปัญหาด้านการบริหารจัดการการศึกษาของโรงเรียน ไม่เป็นไปตามมาตรฐานตามเกณฑ์จึงทำให้เกิดมีปัญหามากหลายประการ เช่น ผู้บริหารโรงเรียนขาดความรู้ความเข้าใจและทักษะในการบริหารงานตามระบบขาดแผนงาน ไม่มียุทธศาสตร์เป้าหมายและหลักการ ครูผู้สอนมีคุณสมบัติไม่ตรงกับกลุ่มสาระที่สอนและขาดความรู้ความชำนาญในการจัดการเรียนการสอนการผลิต สื่อการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาให้เป็นโรงเรียนแห่งการเรียนรู้การพัฒนาบุคลากร การวัดผล การประเมินคุณภาพภายในโดยรวม คุณภาพการศึกษามีความแตกต่างกันทั้งในด้านพื้นฐานของผู้บริหาร ครู อาจารย์ผู้เรียนและคุณภาพของปัจจัยสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก กระบวนการบริหารภายในโรงเรียน ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ ทำให้คุณภาพการศึกษาแตกต่างกันออกไปในแต่ละโรงเรียน ไม่ได้มาตรฐานตามสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษาที่กำหนดไว้ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา, 2554: 8)

จากสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนเป็นสิ่งสำคัญและสามารถช่วยพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งในหลายโรงเรียนผู้บริหารไม่ค่อยให้ความสำคัญมากนัก ซึ่งมักจะถูกมองว่า การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนยังไม่มี ความจำเป็น และหากจะทำได้ต้องใช้งบประมาณการดำเนินการมาก หรือเมื่อจัดทำแล้วการดูแลรักษาก็ต้องใช้งบประมาณที่ต่อเนื่อง จึงทำให้โรงเรียนบางแห่งไม่ค่อยจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้มีสภาพที่ดี และมักเน้นเฉพาะด้านวิชาการที่อยู่ใน

ห้องเรียนหรือการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้การสอนของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ที่เป็นงานหลักในการจัดการเรียนการสอนเท่านั้น จึงทำให้สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของโรงเรียนยังอยู่ในเกณฑ์ที่ยังไม่ได้มาตรฐานและยังไม่มีเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีของนักเรียน (สมนึก สุระกุล, 2549: 3)

ดังนั้น การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจึงเป็นมิติใหม่ในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในวัดและเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการดูแลสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการดูแลสุขภาพอนามัยของพระภิกษุสงฆ์และสามเณร การพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในวัดให้มีมาตรฐานและมีหลักการการบริหารโดยเน้นการจัดสภาพแวดล้อมที่เป็นรูปธรรม มีความเหมาะสมกับกิจกรรมภายในสถานศึกษาด้วยการบริหารจัดการในสถานศึกษาทางด้านกายภาพที่บูรณาการเข้ากับพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยสัปปายะ 7 (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2558: 209-210) อาจจะทำให้ปัญหาที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในโรงเรียนลดน้อยลงและประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการตามหลักขององค์การยุคใหม่ได้

เนื้อเรื่อง

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา

การบริหารจัดการสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย 2 คำ คือ การบริหารกับสภาพแวดล้อม โดยที่การบริหาร (Management) หมายถึง การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (กฤติยา จินตเศรษฐี, 2557: 8) การบริหารจะเป็นกิจกรรมหรือวิธีการที่บุคคลหนึ่งกระทำต่อบุคคลหนึ่งหรือหลายบุคคล เพื่อให้งานนั้นสำเร็จ ลักษณะของการบริหารจึงต้องประกอบด้วยผู้ที่ทำหน้าที่บริหารเรียกชื่อต่างกัน เช่น เจ้านาย ผู้บังคับบัญชา หัวหน้า ผู้จัดการ ผู้อำนวยการ ส่วนผู้ถูกบริหารเรียกชื่อว่า ผู้ใต้บังคับบัญชา ลูกน้อง เจ้าหน้าที่ เป็นต้น บุคคลทั้งสองกลุ่มจะมีความสัมพันธ์กัน ลักษณะความสัมพันธ์เหล่านี้มีผลต่อประสิทธิภาพของหน่วยงานหรือองค์การ ถ้ามีความสัมพันธ์ในทางที่ดี แนวโน้มของการดำเนินขององค์การก็เป็นไปได้ด้วยดี แต่ถ้ามีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีแล้ว ความสำเร็จจะเป็นไปด้วยความยากลำบาก

ส่วนคำว่า สภาพแวดล้อม (Environment) หมายถึง องค์ประกอบของสภาพแวดล้อมภายในของสถานศึกษาที่อยู่ในสภาพการเรียนรู้จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาในทุกด้าน ซึ่งได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการเรียนการสอน ความสัมพันธ์กับเพื่อน รวมทั้งความเป็นระเบียบความสะอาดของอาคารสถานที่ การจัดอำนวยความสะดวกและความปลอดภัย สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาจึงเป็นสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในสถานศึกษาที่เป็นสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งด้านกายภาพและด้านสังคม โดยให้ความหมายของสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา เป็นสิ่งที่เอื้อประโยชน์ต่อการ เรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เพื่อเป็นสถานที่ที่มีความสวยงาม มีความสงบ ร่มรื่น สะอาดและปลอดภัย เป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพระพุทธศาสนา และเป็นสถานที่เพื่อการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทางด้านกาย จิตใจ อารมณ์และสติปัญญาสำหรับพระภิกษุและสามเณรตามหลักสัปปายะ 7 ตลอดจนเป็นพื้นที่ที่เกื้อกูลต่อสังคมและประเทศชาติทั้งด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี สถาปัตยกรรม เป็นต้น

ดังนั้น การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งเป็นการจัดสภาพแวดล้อมที่เป็นรูปธรรม ให้มีความเหมาะสมสำหรับพระภิกษุและสามเณรตามหลักสัปปายะ 7 โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและความปลอดภัยด้วยการบริหารจัดการในสถานศึกษาที่เอื้อประโยชน์ต่อการเรียนการสอนเป็นการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนทางด้านวิชาการต่าง ๆ อย่างเต็มศักยภาพ ตลอดจนการดูแลรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสะอาดของอาคารสถานที่ การจัดบริการ

สิ่งอำนวยความสะดวกสบายต่าง ๆ และความปลอดภัยในสถานศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนและบุคลากรในสถานศึกษา เกิดความรัก ความสามัคคีและมีความภาคภูมิใจในสถานศึกษาของตนเอง

ความสำคัญของสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา

จากการศึกษาความสำคัญของสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาจากนักวิชาการ ซึ่งได้ให้ความหมายของสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไว้หลายประการ ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมที่ดีในสถานศึกษา ช่วยยกระดับคุณภาพการดำรงชีวิตประจำวันในสถานศึกษาได้ ทั้งผู้เรียนและครูสอนให้มีสภาพจิตใจที่ดีและมีสมาธิต่อการเรียนการสอนไปด้วย สถานศึกษาจึงควรจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการศึกษามากขึ้น เช่น บรรยากาศในห้องเรียนที่มีอากาศถ่ายเทสะดวก บรรยากาศนอกห้องเรียนมีความร่มรื่นและมีที่นั่งสำหรับพักผ่อนหรือพักผ่อน

2. สภาพแวดล้อมที่ได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม จะช่วยพัฒนาคนในสถานศึกษาได้อย่างรอบด้าน และปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาอย่างสอดคล้องและเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ เพราะสิ่งแวดล้อมช่วยทำให้มนุษย์เปลี่ยนแปลงไปได้ดีหรือไม่ดีนั้น สิ่งแวดล้อมมีส่วนในการกำหนดด้วย ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา ให้เหมาะสมทำให้ทุกคนที่อยู่ในสถานศึกษามีคุณภาพชีวิตที่ดี

3. สถานศึกษาที่มีสภาพแวดล้อมที่ดีจะเป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนาสภาพแวดล้อมในชุมชน เนื่องจากสถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้และบ่มเพาะผู้เรียนให้เกิดความรู้ความเข้าใจในองค์ความรู้ต่าง ๆ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตให้เกิดเป็นแบบอย่างในการใช้ชีวิตแก่ผู้อื่นได้ (นรา สมประสงค์ และเสรี ลาโชจน์, 2546: 60)

4. ความสำคัญของสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการภายในโรงเรียน เพราะจะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนสามารถเรียนได้อย่างมีความสุขและช่วยส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เพราะนักเรียนได้รับการจัดการเรียนการสอนตามธรรมชาติและได้ฝึกปฏิบัติจริง ดังนั้น สภาพแวดล้อมในโรงเรียนจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อผู้เรียน และช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ ความคิดและบุคลิกภาพ มีความรับผิดชอบและประสบผลสำเร็จในการศึกษา (ฉัตรชัย ชนมนี, 2555: 12)

5. สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนจึงเป็นเรื่องที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเปลี่ยนแปลงจนเป็นการเรียนรู้ตามหลักทฤษฎีทางจิตวิทยาที่ศึกษาถึงเรื่องพันธกรรมและสิ่งแวดล้อมนั้นช่วยทำให้ทราบว่า นอกเหนือจากลักษณะต่าง ๆ ที่ทำให้คนได้รับการถ่ายทอดทางพันธุกรรมทำให้คนแตกต่างกันแล้วยังมีอิทธิพลอื่น ๆ โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อม อันได้แก่ การอบรมเลี้ยงดู การคบเพื่อนสังคม การศึกษา ประเพณี วัฒนธรรม ที่อยู่อาศัย อาหาร น้ำ สื่อมวลชน โรคภัยไข้เจ็บและอุบัติเหตุ ซึ่งเป็นที่ประจักษ์ว่า สภาพแวดล้อมที่ทำให้พฤติกรรมของคนมีความเป็นไปในทางที่ดีหรือทางที่ร้าย ในปัจจุบันสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการฝึกอบรมเยาวชนให้เป็นพลเมืองดี เพราะสถานศึกษามีอิทธิพลต่อเยาวชนมากกว่าสถาบันอื่น เนื่องจากสถานศึกษาที่มีโครงสร้างการฝึกอบรมแล้ว มีวัตถุประสงค์เฉพาะในการสอน คือการพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองทั้งเก่งและดีในสังคม ถ้าหากการบริหารการศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญของสภาพแวดล้อมว่า มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนแล้วก็ควรจะได้หาวิธีการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียน เพื่อสร้างประสบการณ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น (วนิดา หมั่นผดุง, 2555: 16)

6. สิ่งแวดล้อมในสถานศึกษามีความสำคัญต่อการกำหนดกระบวนการวางแผนส่งเสริม สนับสนุน นิเทศ ควบคุม แก้ไขและปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาอย่างสอดคล้องและ

เชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ เพราะสิ่งแวดล้อมช่วยทำให้มนุษย์เปลี่ยนแปลงไปได้ดีหรือไม่ นั่น สิ่งแวดล้อมมีส่วนในการกำหนดด้วย ผู้บริหารจึงต้องให้ความสำคัญในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาให้เหมาะสม ทำให้ทุกคนในสถานศึกษามีคุณภาพชีวิตที่ดี (พิชญ์สินี จิตต์ว่องไว, 2557: 24)

ประเภทของสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา

จากการศึกษาประเภทของสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา นักวิชาการได้ให้ความหมายของสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไว้หลายประการ ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ ดังนี้

1. การแบ่งลักษณะของสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษามี 3 ประเภท ดังนี้

1) สิ่งแวดล้อมด้านการบริหารจัดการ หมายถึง การกำหนดนโยบายการวางแผน การนิเทศ การประเมินผลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา

2) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่เป็นวัตถุอาคารสถานที่และบริเวณโรงเรียน

3) สิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนการสอน หมายถึง การจัดการเรียนการสอนความคิดสร้างสรรค์ กิจกรรมการพัฒนาและการรายงานผลการดำเนินงาน เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม (ธงชัย แสงโพล, 2546: 15)

2. การจำแนกแนวปฏิบัติและตัวชี้วัดการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนมี 3 ด้าน ดังนี้

1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ สภาพแวดล้อมที่เป็นวัตถุ เช่น บริเวณโรงเรียน อาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องประกอบ ครุภัณฑ์และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ นำเสนอกิจกรรมและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

2) สภาพแวดล้อมทางวิชาการ ได้แก่ การจัดบรรยากาศการเรียนการสอนภายในและภายนอกเรียน ตลอดจนการจัดบริการเพื่อส่งเสริมสนับสนุนทางวิชาการต่าง ๆ ที่จะทำให้นักเรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ให้มากที่สุดและได้บรรยากาศที่มีชีวิตชีวา เรียนสนุก สอนสนุก ครูรักเด็ก เด็กรักครู รักเพื่อน ไม่มีบรรยากาศแห่งความกลัว ความหวาดผวา จิตวิตกกังวล ทุกคนพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า “อยากมาโรงเรียน” เพื่อให้เห็นชัดเจนขึ้น จึงขอนำเครื่องชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อมทางวิชาการ

3) สภาพแวดล้อมทางบริหารจัดการ ได้แก่ ระบบการบริหารจัดการภายในโรงเรียนที่ส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานสำเร็จลงด้วยความร่วมมือร่วมใจกันเพื่อให้ชัดเจนขึ้น จึงขอนำเครื่องชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อมทางการบริหารจัดการ มีกิจกรรมและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อมทางการบริหารจัดการ (นพรัตน์ สายลุน, 2546: 60-61)

3. การจำแนกสภาพแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ บริเวณสถานศึกษา อาคารเรียน อาคาร ประกอบและห้องปฏิบัติการที่สามารถมองเห็นหรือจับต้องได้ในสถานศึกษาแบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1) การจัดสภาพแวดล้อมภูมิทัศน์ หมายถึง บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรมภายในสถานศึกษา ที่สามารถมองเห็นได้โดยทั่วไป ได้แก่ บริเวณสถานศึกษาบริเวณที่ตั้งอาคารบริเวณที่พักผ่อน ซึ่งสถานศึกษาในปัจจุบันจะให้ความสนใจในด้านภูมิศาสตร์ปัตยกรรม อาคาร บริเวณที่พักผ่อน ซึ่งสถานศึกษาในปัจจุบันจะให้ความสนใจในด้านภูมิสถาปัตยกรรม (Landscape Design) เป็นอย่างมาก เพราะจะช่วยดึงดูดความสนใจและสร้างบรรยากาศที่ดีต่อผู้พบเห็นและผู้ใช้บริการอีกครั้ง จะช่วยปลูกฝังรสนิยมและค่านิยมของนักเรียนนักศึกษาที่มีต่อธรรมชาติ สภาพแวดล้อม ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาอาจต้องยอมลงทุนจ้างหรือขอคำปรึกษาแนะนำจากสถาปนิก (Landscape Architect) เพื่อออกแบบตกแต่ง ปรับปรุงบริเวณ

สถานที่และองค์ประกอบคนอื่น อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้ เพื่อจะช่วยให้การบริหารสภาพแวดล้อมด้านภูมิทัศน์ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาควรพิจารณาและคำนึง

2) การจัดสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ หมายถึง บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรมภายในสถานศึกษา ได้แก่ สิ่งปลูกสร้างที่เป็นอาคารเรียน อาคารประกอบ และห้องปฏิบัติการต่าง ๆ เนื่องจากแต่ละสถานศึกษาต้องมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงและพัฒนาอาคารสถานที่ให้เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน นักศึกษา การบริหารอาคารสถานที่ จึงจำเป็นที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดี เพื่อจะช่วยอำนวยความสะดวกแก่นักเรียนนักศึกษา ครูอาจารย์และผู้เข้ามาใช้อาคารสถานที่ ห้องหรืออุปกรณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารอาคารสถานที่ที่ผู้บริหารสถานศึกษาหรือคณะทำงานหรือผู้รับผิดชอบด้านอาคารสถานที่ควรจัดทำหรือจัดให้มีขึ้น

3) การจัดสภาพแวดล้อมด้านความปลอดภัย หมายถึง มาตรการและแนวปฏิบัติที่กระตุ้นจิตสำนึกของบุคลากรให้มีความรู้เกี่ยวกับการใช้อาคารสถานที่อย่างปลอดภัย เพื่อป้องกันอันตรายที่จะเกิดแก่บุคลากรในสถานศึกษา ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาต้องดูแลรับผิดชอบและบริหารจัดการอีกด้านหนึ่งคือ ความปลอดภัย เพราะเป็นที่คาดหวังว่า ตลอดเวลาที่นักเรียนนักศึกษาอยู่ในสถานศึกษา ควรมีความปลอดภัยในทุกอย่าง ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรจัดระบบและมาตรการต่าง ๆ ในด้านความปลอดภัย เช่น การให้ความรู้ในการรักษาความปลอดภัย จัดมาตรการป้องกันอันตราย จัดวิธีป้องกันอุบัติเหตุจราจร การป้องกันเพลิงไหม้ เป็นต้น (นรา สมประสงค์ และเสรี ลาซโรจน์, 2546: 68-70)

วิเคราะห์การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาสู่ความสำเร็จขององค์การยุคใหม่

สำหรับการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมโรงเรียนพระปริยัติธรรม ฝ่ายบริหารต้องมีกลยุทธ์การบริหารให้ได้ผลสัมฤทธิ์ที่ดีที่สุดประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดกลยุทธ์ด้านกลไกการจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา เป็นระบบการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา โดยใช้วงจรคุณภาพเดมมิงหรือวัฏจักรเดมมิง PDCA (Deming Cycle) เป็นแนวคิดและแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับระบบการบริหารจัดการงานที่มุ่งเน้นการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพในการบริหารงานเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริหารโดยตรง เพื่อให้องค์กรมีการพัฒนา กระบวนการและระบบการทำงานที่ดีขึ้น สามารถทำให้เกิดการวางแผนที่ดี ช่วยลดความสับสนในการทำงาน รวมถึงลดการใช้ทรัพยากรและลดความสูญเสียในรูปแบบต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังทำให้มีการตรวจสอบการทำงานเป็นระยะ เพื่อให้การปฏิบัติงานมีความรัดกุม สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว ไม่เกิดซ้ำอีก เมื่อต้องพบกับปัญหาและอุปสรรคก็สามารถนำมาวางแผนเพื่อปรับปรุงวิธีการให้ดีกว่าเดิม เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตและสังคมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพมีทั้ง 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการวางแผน (Plan) ขั้นตอนการปฏิบัติตามแผน (Do) ขั้นตอนการตรวจสอบ (Check) ขั้นตอนการแก้ไขปรับปรุง (Action) ดังนั้น วงจรควบคุมคุณภาพหรือวงจรคุณภาพเดมมิงดังกล่าวมีความเหมาะสมและสามารถนำมาใช้เป็นกลไกการจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ดังนี้

1) การวางแผน (Plan) คือ เป็นจุดเริ่มต้นของวงจรคุณภาพ โดยการวางแผนจะอธิบายความจำเป็นและสร้างความเข้าใจในการแก้ไขปัญหา ซึ่งอาศัยการร่วมแรงร่วมใจจากทุกหน่วยงานในการปรับปรุงแก้ไขอุปสรรคและข้อบกพร่องต่าง ๆ ขององค์กรให้หมดไปอย่างเป็นขั้นตอน มีความตระหนักและกำหนด

ปัญหาที่ต้องการแก้ไขหรือปรับปรุงให้ดีขึ้น ผ่านการระดมความคิดและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของบุคลากรเพื่อตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ไข ปัญหาที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการดำเนินงานให้สามารถบรรลุตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) การปฏิบัติตามแผน (Do) คือ การนำทางเลือกที่ตัดสินใจเพื่อไปวางแผนปฏิบัติงาน (Action Plan) แล้วลงมือปฏิบัติเพื่อบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้อย่างเป็นระบบ ถ้าปัญหานั้นเป็นงานที่สามารถแก้ไขได้ภายในกลุ่มก็สามารถปฏิบัติได้ทันที หากปัญหาที่มีความซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับหน่วยงานหรือกลุ่มอื่นต้องแจ้งให้ผู้บริหารสั่งการให้หน่วยงานประสานงานและให้ความร่วมมือช่วยกันแก้ไขปัญหาให้สำเร็จตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

3) การตรวจสอบ (Check) คือ การติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลงานที่ปฏิบัติ โดยการเปรียบเทียบผลการทำงานก่อนการปฏิบัติงานและหลังปฏิบัติงาน ให้พิจารณาว่า มีความแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด ถ้าผลลัพธ์ออกมาตามเป้าหมายที่กำหนด อาจจะสูงหรือต่ำกว่าที่ต้องการให้ผู้ปฏิบัติที่เกี่ยวข้องต้องศึกษาและวิเคราะห์ถึงสาเหตุเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

4) การแก้ไขปรับปรุง (Act) คือ การกำหนดมาตรฐานจากผลการดำเนินงานใหม่เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในอนาคตหรือแก้ไขปัญหาดัง ๆ ทั้งที่เกิดจากความไม่สอดคล้องกับความต้องการปัญหาที่ไม่ได้คาดหวังและปัญหาเฉพาะหน้าที่ในการดำเนินงานจนได้ผลลัพธ์เป็นที่พอใจและได้รับการยอมรับจากทุกฝ่ายแล้วจึงจัดทำเป็นมาตรฐานการปฏิบัติงานในอนาคต และจัดทำรายงานต่อ ผู้บริหารและกลุ่มอื่นได้ทราบผลของการปฏิบัติงาน

ขั้นที่ 2 การกำหนดกลยุทธ์ด้านใช้หลักสัปปายะ 7 หมายถึง สถานที่ วัตถุ สิ่งของหรือสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อความตั้งมั่นในการทำกุศล เช่น การบำเพ็ญเพียร การศึกษาพระธรรมคำสอนหรือสภาวะที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนเพื่อเกื้อกูลต่อการประพฤติและปฏิบัติอันเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ของพระภิกษุสามเณรให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น ตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา อันประกอบด้วย 7 ประการ ดังนี้

1) อาวาสสัปปายะ (Suitable Abode) หมายถึง ที่อยู่อาศัย สบาย สะอาด ตั้งอยู่บนสภาพแวดล้อมที่ดีและมีความปลอดภัยในสถานศึกษา สามารถใช้ทำคุณประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ได้ดี เหมาะแก่การปฏิบัติธรรมและการจัดการเรียนการสอนเพื่อก่อให้เกิดความรู้ความสามารถโดยมีครูอาจารย์ที่มีความรู้เฉพาะด้านที่เหมาะสม เช่น ไม่พลุกพล่าน ไม่จอแจ

2) โคจรสัปปายะ (Suitable Resort) หมายถึง การมีแหล่งอาหาร ที่หาอาหารและเป็นแหล่งปัจจัย 4 ที่บริบูรณ์ในสถานศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นและต้องมีความสะดวกสบาย เพราะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ที่ดี มีการประสานงานหรือปฏิสัมพันธ์กันด้วยดี อันประกอบด้วยบ้าน วัด โรงเรียน หมู่บ้านหรือชุมชนที่มีอาหารบริบูรณ์ การคมนาคมที่ดี สะดวกสบาย อยู่ไม่ใกล้หรือไกลเกินไป

3) ภัตตสัปปายะ (Suitable Speech) หมายถึง การพูดคุย การฟังเรื่องราวที่ดี มีคุณประโยชน์จากนักปราชญ์หรือบัณฑิตเพื่อก่อให้เกิดความรู้ ความดีงาม ความเป็นธรรม และพูดแต่พอประมาณ เป็นการส่งเสริมผู้เรียนให้เป็นนักเรียนที่มีคุณภาพ ประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จในการศึกษา

4) บุคคลสัปปายะ (Suitable Person) หมายถึง บุคคลที่อยู่ในฐานะเป็นกัลยาณมิตร มีความรู้ความสามารถในการแนะนำ ให้คำปรึกษาและถ่ายทอดองค์ความรู้ได้อย่างลึกซึ้ง หากอยู่ใกล้กับบุคคลที่มีการคิด การพูดและการกระทำที่ดีอันเป็นมงคล รวมถึงการมีวินัยในการเฝ้าหาความเจริญก้าวหน้า จะช่วยทำให้จิตใจผ่องใส สงบและมั่นคง

5) โภชนสัปปายะ (Suitable Food) หมายถึง อาหารที่เหมาะสม เช่น ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ บริโภคไม่ยากหรือมีอาหารเพียงพอและพอดีสำหรับตนเอง ถูกสุขลักษณะตามโภชนาการ ครบทั้ง 5 หมู่ ซึ่งเกื้อกูลต่อสุขภาพร่างกาย ดังนั้น การได้อาหารที่ถูกจริตนิสัยของผู้เรียนก็ถือเป็นอาหารสัปปายะเช่นกัน

6) อุตสัปปายะ (Suitable Climate) หมายถึง สภาพดินฟ้าอากาศและธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น ไม่หนาวและไม่ร้อนเกินไป หรือกาลเวลา สภาพแวดล้อม บรรยากาศ อุณหภูมิ ระดับความร้อน และความเย็นที่เหมาะสมแก่การเรียนรู้ บางครั้งอาจสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ให้ได้อยู่เสมอ มีความสะดวกสบายในขณะที่กำลังเรียนอยู่เพื่อให้มีจิตใจที่สดชื่น แจ่มใส เป็นสมาธิในการเรียน

7) อิริยาบถสัปปายะ (Suitable Posture) หมายถึง การเคลื่อนไหวของร่างกาย เช่น การนั่ง นอน ยืนและเดินอย่างสมดุลและถูกวิธี การปฏิบัติในอิริยาบถใด จิตใจเป็นสมาธิง่ายและตั้งมั่นอยู่ได้นาน อิริยาบถจึงเป็นผลสะท้อนของการแสดงออกของจิตที่เหมาะสม โดยมีสถานที่และการจัดมุมให้มีความเหมาะสมกับการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้หรือการเคลื่อนไหวที่พอดี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2558; 209-210)

ขั้นที่ 3 การกำหนดกลยุทธ์ด้านปัจจัยแวดล้อมในการบริหารสถานศึกษา การบริหารจัดการในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา โดยนำปัจจัยแวดล้อมในการบริหารสถานศึกษาที่มีทั้งปัจจัยแวดล้อมภายในและปัจจัยแวดล้อมภายนอก ซึ่งนำมาพิจารณาทั้ง 3 ด้าน ได้แก่

1) ด้านโครงสร้างของสถานศึกษา (Structure) หมายถึง แผนภูมิขององค์กร (Organization Chart) แสดงถึงตำแหน่งในองค์กร เป็นการบริหารจัดการตามสายงานบังคับบัญชา มีการกำหนดรูปแบบและกิจกรรมตามพันธกิจ อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบหรือแสดงถึงความสัมพันธ์ของแต่ละหน่วยงานหรือตำแหน่งที่มีความเชื่อมโยงกันทั้งแนวตั้งและแนวนอนเพื่อความสะดวกต่อการติดต่อสื่อสารและประสานงานกันภายในองค์กร โดยมีการแสดงรายละเอียดของการทำงานในแต่ละตำแหน่งภายใต้กฎ ระเบียบและข้อบังคับของการปฏิบัติงานภายในองค์กร ดังนั้น โครงสร้างของสถานศึกษาจึงมีความเกี่ยวข้องกับรูปแบบของอำนาจหน้าที่และการติดต่อสื่อสารเพื่อให้การทำงานภายในองค์กรสามารถดำเนินต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะสิ่งที่สะท้อนออกมาทางแผนภูมิโครงสร้างขององค์กรเป็นการแสดงออกถึงการบริหารจัดการด้านความสัมพันธ์ของบุคลากรและทรัพยากรภายในองค์กรอย่างเป็นระบบ

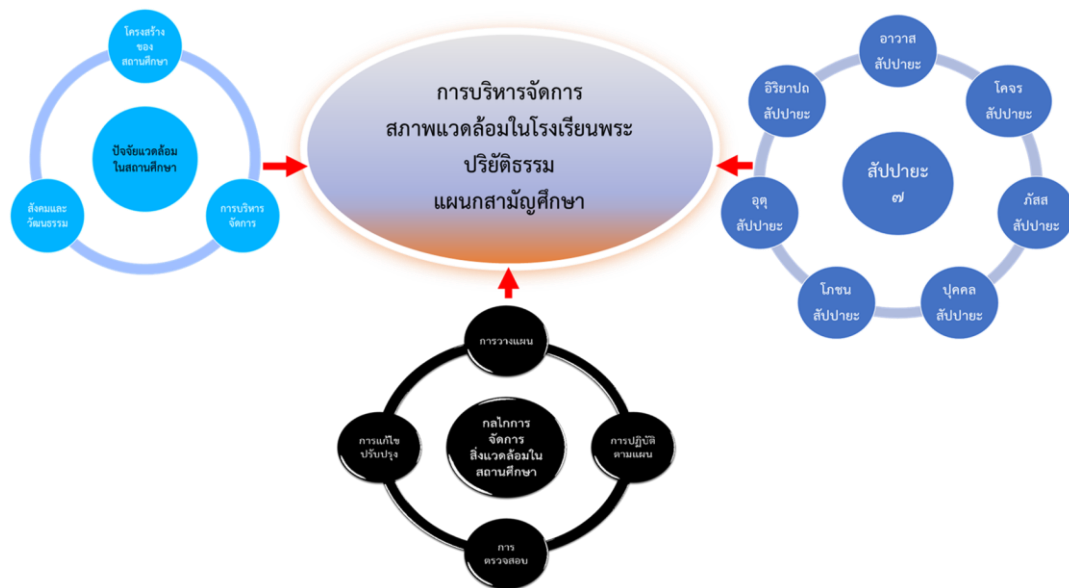
2) ด้านการบริหารจัดการ (Management) หมายถึง การบริหารจัดการสิ่งต่าง ๆ ภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ การวางแผน การพัฒนางาน การบังคับบัญชา บรรยากาศขององค์กรและความสัมพันธ์ของบุคคลในองค์กรหรือการดำเนินการใด ๆ ภายในองค์กรเพื่อให้การปฏิบัติงานสำเร็จลงด้วยความร่วมมือร่วมใจของบุคลากร สังเกตได้จากการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่การบริหารจัดการจึงเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินงานในสถานศึกษา เพื่อให้การปฏิบัติงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของบุคลากร ทุกคนในโรงเรียนยิ้มแย้มแจ่มใสเป็นมิตรต่อกัน รักใคร่กลมเกลียวสามัคคีกัน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นผู้ที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา โดยเริ่มจากที่ตัวผู้บริหารจะต้องเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีงามให้เกิดขึ้นระหว่างครูผู้สอนด้วยกันและระหว่างครูผู้สอนกับผู้บริหารให้ได้รับความไว้วางใจจากคณะครูผู้สอนด้วยกัน รวมถึงการปฏิบัติต่อครูผู้สอนเหมือนกัน เป็นเพื่อนร่วมงานที่ดีและคอยให้คำแนะนำช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนการสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานให้แก่คณะครูผู้สอน โดยยึดหลักการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม (Participation Management) ภายในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

3) ด้านสังคมและวัฒนธรรม (Social-cultural) หมายถึง ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ได้แก่ สภาพแวดล้อมด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม หรือแม้แต่สภาพดินฟ้าอากาศ ความเป็นระเบียบแบบแผน วัฒนธรรม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม การแต่งกาย ภาษา ศาสนาและพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับทางด้านสังคม สิ่งเหล่านี้เป็นตัวกำหนดความต้องการและลักษณะของสังคมนั้น ๆ มีผลกระทบต่อการกำหนดนโยบายขององค์กร หากปัจจัยสภาพแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นด้านใดด้านหนึ่ง จะมีผลกระทบอย่างรุนแรง นโยบายอาจไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ เพราะปัจจัยสภาพแวดล้อมทุกประเภทมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายทั้งสิ้น ดังนั้น ปัจจัยสภาพแวดล้อมด้านสังคมและวัฒนธรรมถือเป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้แก่ ลักษณะความเป็นอยู่ของบุคลากร ความแตกต่างของบุคลากรและความสามัคคีของบุคลากร ถ้าหากบุคลากรทุกคนในองค์กรมีความสามัคคีปรองดองกัน การกำหนดนโยบายย่อมมีความสำเร็จและเป็นไปได้โดยง่าย เพราะการปฏิบัติงานตามนโยบายที่กำหนดนั้นจะสามารถบรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการได้โดยไม่ยาก

องค์ความรู้ใหม่

จากที่กล่าวมา จะเห็นว่า การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาสู่ความสำเร็จขององค์กรยุคใหม่ โดยฝ่ายบริหารต้องมีกลยุทธ์การบริหารให้ได้ผลสัมฤทธิ์ที่ดี อันประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาสู่ความสำเร็จขององค์กรยุคใหม่

จากภาพนี้อธิบายได้ว่า ขั้นที่ 1 การกำหนดกลยุทธ์ด้านกลไกการจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาเป็นระบบการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา โดยใช้วงจรคุณภาพเดมมิง อันเป็นแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับระบบการบริหารจัดการงานที่มุ่งเน้นการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพภายในและภายนอกสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพทั้ง 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผน (Plan) 2) การปฏิบัติตามแผน (Do) 3) การตรวจสอบ (Check) 4) การแก้ไขปรับปรุง (Action) วงจรควบคุมคุณภาพเดมมิงดังกล่าวมีความเหมาะสมและสามารถนำมาใช้เป็นกลไกการจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ขั้นที่ 2 การกำหนดกล

ยุทธศาสตร์ใช้หลักสัปปายะในการบริหารภูมิทัศน์พื้นที่สีเขียว การจัดการอาคารสถานที่ให้น่าอยู่ สภาพแวดล้อมให้มีสุขอนามัยและวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย ซึ่งจะช่วยให้นักเรียน ครูผู้สอนและบุคลากรภายในโรงเรียนสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขั้นที่ 3 การกำหนดกลยุทธ์ด้านปัจจัยแวดล้อมในการบริหารสถานศึกษา โดยนำปัจจัยแวดล้อมในการบริหารสถานศึกษาทั้งปัจจัยภายในและภายนอกมาพิจารณา 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านโครงสร้างของสถานศึกษาที่บริหารจัดการตามสายงานบังคับบัญชา การกำหนดรูปแบบและกิจกรรมตามพันธกิจ 2) ด้านการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ 3) ด้านสังคมและวัฒนธรรม เป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา เช่น การคำนึงถึงลักษณะความเป็นอยู่ของบุคลากร ความแตกต่างของบุคลากรและความสามัคคีของบุคลากร เป็นต้น

บทสรุป

การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เป็นมิติใหม่ของผู้บริหารขององค์การยุคใหม่ที่ต้องตัดสินใจในกำหนดและเลือกกลยุทธ์ที่ดีเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน อันเป็นการพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในวัดให้มีมาตรฐานและมีหลักการการบริหาร โดยเน้นการจัดสภาพแวดล้อมที่เป็นวัตถุให้มีความเหมาะสมกับกิจกรรมภายในสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและความปลอดภัย ซึ่งหากนำหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม คือ สัปปายะ 7 มาประยุกต์ใช้ ปัญหาที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในโรงเรียนก็จะหมดไปหรือลดน้อยลงและนำไปสู่ความสำเร็จขององค์การยุคใหม่ได้ นอกจากนี้ ยังเพิ่มบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีและมีคุณภาพ อันจะช่วยสนับสนุนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น พร้อมทั้งมีความสามารถในการแก้ไขปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เจตคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น อันก่อให้เกิดความภาคภูมิใจต่อสถาบันการศึกษาของตนเองด้วยเช่นกัน รวมถึงเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการดูแลสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการดูแลสุขภาพอนามัยของพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ดังนั้นจึงควรกำหนดพื้นที่ของวัดให้เป็นสัดส่วน ทั้งเขตพุทธาวาสและสังฆาวาสให้มีการดูแล รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สมดุลทั้งกายภาพภายนอกและภายในจิตใจ

เอกสารอ้างอิง

- กฤติยา จินตเศรษฐี. (2557). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ของสายสนับสนุนวิชาการเพื่อรองรับการเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยของมหาวิทยาลัยบูรพา*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2558). *แผนยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- ฉัตรชัย ชนมนี. (2555). *การศึกษาการบริหารงานสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ธงชัย แสงโพลง. (2546). *บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นพรัตน์ สายลุน. (2546). *การดำเนินงานเพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านกราม อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ*. การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- นรา สมประสงค์ และเสรี ลาซโรจน์. (2546). *การบริหารสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ประมวลสาระชุดวิชาการจัดการศึกษา หน่วยที่ 9 สาขาวิชาศึกษาศาสตร์*. นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2558). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*, พิมพ์ครั้งที่ 31. กรุงเทพมหานคร: ผลิธัมม์.
- พิชญ์สินี จิตต์ว่องไว. (2557). *การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครปฐมเขต 1*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครปฐม.
- วนิดา หมั่นผดุง. (2555). *สภาพแวดล้อมทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยชลบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมนึก สุระกุล. (2549). *ศึกษาการจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.
- สุภากร มากแจ้ง และสมปอง มากแจ้ง. (2542). *การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์*. รายงานการวิจัย. กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา. (2554). *คู่มือการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสาม (พ.ศ. 2554-2558) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา.